

Anadolu Mecmuası ve Milli Kimliğimiz

Journal of Anatolia and National Identity

Mustafa Kocakaya

Tarih Doktora Öğrencisi

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Özet

Bu çalışmada 1924 – 1925 yıllarında yayın hayatına devam etmiş olan Anadolu Mecmuası ele alınmıştır. Anadolu mecmuası Anadolu merkezli bir milli tarih anlayışını kabul eden Anadoluçuluk fikir hareketini kendine esas kabul etmiş ve yazar kadrosu bu merkezde yazılar yazmışlardır. Birkaç tane örnek makale ele alınarak Anadolu mecmuası tanıtılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Anadolu, Anadoluçuluk, Kimlik, Mecmua

Abstract:

In this paper, journal of Anatolia, which was published between 1924 – 1925, will be discussed. The journal of Anatolia, which is oriented to national history idea and based on anatolianism was written a nationalist piece and the authors of the journal wrote their journals throughout the nationalist idea. It will be tried to introduce one or two of them.

Key words: Anatolia, Anatolianism, Identity, Journal.

Giriş

Anadolu Mecmuası 1924 Nisan – 1925 Şubat tarihleri arasında toplam on iki sayı çıkmış ve yayın hayatını tamamlamıştır. Anadoluçuluk hareketinin yayın organı olarak kabul edilen Anadolu Mecmuası Türk fikir hayatına yön veren önemli dergilerden biridir. Anadolu Komandit Şirketi tarafından çıkarılan derginin imtiyaz sahibi Mehmet Halit Bayrı'dır. Derginin mesul müdürlüğünü ilk üç sayı Mehmet Halit Bayrı daha sonraki sayılarda Haydar Necip üstlenmiştir.

Anadolu Mecmuası'nda felsefe, siyaset, edebiyat, tarih, coğrafya, din, pedagoji ve sosyoloji ile ilgili konulara yer verilmiştir. İlk dört sayısı 40, beşinci sayı 47, altıncı sayı 41, yedi ve sekizinci sayılar 32, bir tek nüsha olarak yayınlanan dokuz, on ve on birinci sayılar 79, on ikinci sayı ise 25 sayfa olarak yayınlanan mecmua toplamda 416 sayfadır.

Anadolu Mecmuası Mehmet Halit'in belirttiği gibi edebiyat, düşünce ve ilim hayatına hizmet etmeyi amaçlamıştır. Anadolu mecmuasının amacını Mehmet Halit mecmuada geçen şu sözleriyle ifade etmiştir: "Anadolu Mecmuası'nın neşrinden maksat, bir Anadolu ilmi ve bir Anadoluçuluk mesleği vücuda getirmektir. İtiraf edelim ki doğup büyüdüğümüz yurdu lâyıkiyle tanımıyoruz. Bu yurdun mazisine, tarihine vâkıf olmadığımız gibi, şimdiki vaziyetinden, binaenaleyh istikbalinden de bî-haberiz... Anadolu mecmuası, bütün anasır ve teferruatıyla işte bu medeniyeti ve onu ibda edenleri evvelâ kendimize, sonra birikim halinde herkese göstermek niyetindedir"(Mehmet Halit, 1925, s. 394). Bu sözleriyle Mehmet Halit asıl amaçlarının Anadoluçuluk fikrinin savunucusu olduklarının altını çizmiştir.

"Elimizde fikrimizin ışığı olduğu halde; her köşeyi, her bucağı arayacağız; Türk istilasından beri Anadolu'da ibda edilen her nevi edebiyat eserini ortaya çıkaracağız. Bu belki mübalağalı bir iddia; fakat bizim için bir idealdir. Anadolu mecmuası, bu ideal için çalışanları bir mesleğin çocuğu bilerek, bu meslek için bulduğu tabiri onlara izafe ediyor: Anadoluçuluk, işte bundan ibaret ve yalnız buna şamildir." (Mehmet Halit, 1925, s. 394). Mehmet Halit bu sözleriyle de Anadoluçuluk fikrinin ne olduğunu bildiriyor.

Osmanlı Devleti'nin son yıllarında ortaya çıkan Turancılık, Osmancılık ve İslamcılık gibi fikir akımları 1. Dünya Savaşı'nın ardından fiilen iflas edince bunlara tepki olarak Mükrimin Halil, Hilmi Ziya, Mehmet Halit ve Ziyaeddin Fahri'nin öncülüğünde Anadoluçuluk fikir akımı olarak ortaya çıktı (Uçman, 1991, s. 144). Anadoluçuluk fikri milli

mücadele döneminde Anadolu topraklarını esas alıp yeni bir kimlik edinme hareketi olarak aydınlar arasında çıkmış ve kabul görmüştür. Anadoluçuluk fikri “biz kimiz, nereye aidiz” sorularına cevap bulmaya çalışmıştır. Türk ulusu ile Anadolu coğrafyası arasında bir bağ kurularak toprağa dayalı yeni bir ulusçuluk anlayışı ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır (Alver, 2001, s. 133-134).

Anadoluculuk fikri Anadolu mecmuasının kapanmasının ardından Çığır, Dönüm ve Millet gibi dergilerde devam ettirilmiştir. Ayrıca Mümtaz Turhan tarafından yol dergisinde, Nurettin Topçu'nun Hareket dergisinde yine Anadoluçuluk fikri işlenmiştir. Ayrıca Anadoluçuluk fikri Remzi Oğuz Arık tarafından 1952 yılında Türkiye Köylü Partisi kurularak siyasi platforma taşınmıştır. Günümüzde Hareket dergisinin misyonunu Dergah dergisi devam ettirmektedir (Tonga, 2011, s. 142).

1. Anadolu Mecmuasının Yazar Kadrosu

Anadolu Mecmuasında değişik konu ve alanlarda toplamda kırk yedi yazarın yazısı neşredilmiştir. Bu yazarlardan Hilmi Ziya, Mükrimin Halil, Ziyaeddin Fahri adeta kendilerini bu mecmuaya adanmış olarak düzenli olarak, kimilerinin de sadece bir veya birkaç yazısı neşredilmiştir. Mecmuada yazan genç yazarlardan Faruk Nafiz ve Necip Fazıl daha sonra alanlarında hatırı sayılır kişiler arasında isimleri yazdırmışlardır.

Abdurrahim Şerif Beygu, Ahmet Halil, Ahmet Hamdi Tanpınar, Ahmet Refik Altınay, Ali Hikmet, Ali Mümtaz Arolat, Celalettin Kemal, Esat Adil Müstecaplıoğlu, Fahrettin Hamdi, Faruk Nafiz Çamlıbel, Feridun Nafiz Uzlu, Hamit Sadi Selen, Haydar Necib, Hasan Cemil Çambel, Hilmi Ziya Ülken, Hüseyin Avni Ulaş, Hüseyin Kemal, İrfan Nabi, İbrahim Hakkı Akyol, İsmail Nami, Kemal Ahmet, Mahmut Muzaffer, Mehmet Emin Erişirgil, Mehmet Faruk Gürtunca, Mehmet Halit Bayrı, Mehmet Şeref Aykut, Mükrimin Halil Yınanç, Necip Asım Yazıksız, Necip Fazıl Kısakürek, Necmettin Halil Onan, Nazım Kamil, Orhan Rıza, Ömer Bedrettin Uşaklı, Reşat Şemsettin Sirer, Rauf Yekta, Rıza Nur, Selahattin Kadri, Şemsettin Kemal, Sadri Ethem Ertem, Şahabettin Uzlu, Şeref Kazım, Urfalı Mehmet Fazıl, Yahya Kemal Beyatlı ve Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu mecmuada yazısı yayınlanan yazarlardır.

1.1. Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu

1902 yılında Erzurum'un Tortum ilçesi Çamlıyamaç köyünde Halil Fahri Bey ve

Fatma Zehra Hanım'ın çocukları olarak dünyaya geldi. Ziyaeddin Fahri, ilkokulu Erzincan ve Hakkâri'de; ortaokulu Malatya ve Kayseri'de okumuştur. Babasının ölümüyle amcasının yanına İstanbul'a gelen Ziyaeddin Fahri liseyi Gelenbevi Lisesine başlamıştır. Ancak sınıf arkadaşlarının Çanakkale Savaşı'na katılmak üzere askere alınmasıyla sınıf kapanınca 10. Sınıfta okuldan ayrılmak zorunda kalmıştır. Daha sonra Posta Telgraf Mektebine devam edip 1922'de Posta Telgraf Mekteb-i Âlîsi'nden mezun olmuştur. O zaman adı Darülfünun olan İstanbul Üniversitesi'ne girerek Edebiyat Fakültesinde felsefe eğitimine başlamış, bir taraftan da geceleri Galatasaray postanesinde çalışmıştır. Felsefe 1929 yılına kadar Erzurum, Sivas ve Ankara'da lise edebiyat ve felsefe öğretmenliği yapmıştır. 1930'da doktora yapmak üzere Fransa'ya, Strasburg Üniversitesi'ne gönderilen Ziyaeddin Fahri, İstanbul'da aldığı felsefe eğitimi Avrupa'da geçerli sayılmadığı için orada yeniden felsefe dersleri almak zorunda kalmıştır. 1934'te yurda dönerek İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde felsefe ve ahlâk doçenti olmuştur. Daha sonra Strasburg Üniversitesi'nde hazırladığı Ziya Gökalp'la ilgili doktora tezini 1936'da tamamlamıştır. Edebiyat Fakültesinden ayrılıp aynı üniversitenin İktisat Fakültesine geçmiştir. 1942'de sosyoloji profesörü, 1958'de ordinaryüs profesör olmuştur. 1947-1949 yılları arasında İktisat Fakültesi dekanlığı yapmış, ayrıca, İktisat ve İctimaiyat Enstitüsü ile Gazetecilik Enstitüsü müdürlüğü yapmıştır. 1972 yılında emekliye ayrılincaya kadar İstanbul Üniversitesi'nde kürsü başkanlığını sürdürmüş, 16 Kasım 1974'te İstanbul'da vefat etmiştir. Üç binden fazla makale ve kırk civarında kitap yayınlamıştır (Önür, 2017, s. 1635-165).

1.2. Mükrimin Halil Yinanç

Babası Halil Kâmil Efendi, annesi Ayşe Hanım olan Mükrimin Halil Maraş'ın Elbistan kazasında dünyaya gelmiştir. Elbistan'da başladığı eğitim hayatına Malatya, Mardin ve Diyarbakır'da devam etmiştir. 1913'te İstanbul'a giderek lise eğitimini Gelenbevi Sultanisi'nde tamamlamıştır. Üniversite eğitimini 1916 yılında girdiği İstanbul Darülfünun Edebiyat Fakültesi Tarih Şubesi'nde tamamladıktan sonra Mekteb-i Mülkiye'ye girdi ve 1921'de bu mektebi de tamamladı. Daha sonra öğretmenlikle beraber Tarih-i Osmanî Encümeni'nde kütüphane memurluğu görevini ifa etti. 1925'te Paris kütüphanelerinde araştırma yapmak üzere Fransa'ya gönderildi. Dönüşünde 1927 yılında Kabataş ve Galatasaray liselerinde öğretmenlik yaptı. 1930'da Türk Tarihi Tetkik Heyeti üyeliğine getirildi. 1933 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ne tarih doçenti olarak tayin edildi. 1941'de profesörlüğe yükseltildi. 1946 yılında çıkan üniversiteler kanununun

ardından Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Ortaçağ Tarihi Kürsüsü'nün ilk başkanı oldu. 1949-1953 yılları arasında Şarkiyat Enstitüsü'nün faaliyetlerini yürüttü. 1957'de ordinaryüs unvanını aldı. 22 Aralık 1961'de Haseki Hastanesi'nde vefat etti (Başar, 2013, s. 550).

1.3. Hilmi Ziya Ülken

İstanbul'da doğdu. Babası kimyager Mehmed Ziya, annesi Müşfike Hanım olan Hilmi Ziya İstanbul'da dünyaya geldi. Orta öğrenimini İstanbul Sultanisi'nde (İstanbul Erkek Lisesi) tamamladı. 1921'de Mülkiye'den mezun olduktan sonra değişik şehirlerde öğretmenlik ve memurluk vazifesini ifa etti. 1933 yılında İstanbul Üniversitesi'ne Türk medeniyeti doçentliğine tayin edildi ve ardından araştırma yapmak üzere Berlin'e gönderildi. Döndüğünde üniversitede Türk tefekkür tarihi, mantık, değerler teorisi, İslâm felsefesi, ahlâk, sistematik felsefe ve sosyoloji okuttu. 1941'de profesörlüğe yükseltildi. 1949 yılında emekli oluncaya kadar mantık ve sistematik felsefe kürsüsünde ders verdiği Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ne geçti. 1957'de kendisine ordinaryüs profesörlük unvanı verildi. 1968'de açılan Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde eğitim ve ilim felsefesi okuttu. 1971'de yaş haddinden emekli oldu, ancak İlahiyat Fakültesi'ndeki görevini 1973 yılına kadar sürdürdü. 5 Haziran 1974'te İstanbul'da vefat etti (Sanay, 2012, s. 291).

1.4. Mehmet Halit Bayrı

Diyarbakırlı Ahmed Muammer Bey'in oğlu olan Mehmet Halit ilk ve orta eğitimini İstanbul'da tamamladı. Daha sonra İstanbul Darülfünun Edebiyat Fakültesi'nden mezun oldu. I. Dünya Savaşı sırasında Çanakkale'de askerlik yaptı. Askerden sonra Osmanlı Âyan Meclisi kâtibi olarak devlet hizmetine girdi. 1925 yılında İstanbul Belediyesi Şehir Meclisi bürosunda, 1930-1936 yılları arasında Belediye İstatistik ve Neşriyat Şubesi şefliğinde, 1936- 1939 yılları arasında İktisat İşleri müdür muavinliğinde, 1939-1946 yılları arasında hesap kontrolörlüğü ile Levazım müdürlüğünde çalıştı ve buradan emekli oldu. 27 Ekim 1958 tarihinde vefat edene kadar İstanbul Çocuk Esirgeme Kurumu il müdürlüğü görevini yürüttü. Kabri Merkez efendi Kozlu Mezarlığı'ndadır (Uçman, 1992, s. 274).

1.5. Faruk Nafiz Çamlıbel

Babası Süleyman Nâfiz Bey, annesi Fatma Ruhiye Hanım olan Faruk Nafiz 18 Mayıs 1898 yılında İstanbul'da dünyaya gelmiştir. İlk ve orta öğrenimini Bakırköy Rüştüyesi ile Hadîka-i Meşveret İdadisi'nde tamamladı. Daha sonra Tıp Fakültesi'ni girdi, ancak

bitiremeyerek dördüncü sınıftan ayrıldı. 1918'de İleri gazetesinin yazı heyetinde çalıştı, 1922'de gazetenin temsilcisi olarak Ankara'ya gitti. 1922-1924 yılları arasında Kayseri Lisesi'nde edebiyat öğretmenliği yaptı. 1924 yılında Ankara Muallim Mektebi'nde ve 1924-1932 yılları arasında da Ankara Kız ve Erkek liselerinde öğretmenlik yaptı. İstanbul'a döndükten sonra da 1932-1946 yılları arasında Vefa Lisesi, Kabataş Lisesi ve Arnavutköy Amerikan Kız Koleji'nde öğretmenlik yaptı.

1946 yılında politikaya atılarak Demokrat Parti'den İstanbul milletvekili seçilen Faruk Nafiz 27 Mayıs 1960 İhtilâli'ne kadar milletvekilliği yaptı. İhtilâlde diğer Demokrat Parti milletvekilleriyle birlikte tutuklanarak Yassıada'ya gönderildi. Haziran 1960-Eylül 1961 tarihleri arasında tutuklu kaldı ve suçsuz bulunarak serbest bırakıldı. Bir daha politikaya girmedi ve son yıllarını Arnavutköy'deki evinde geçirdi. Bir vapur seyahati sırasında Fethiye civarında 8 Kasım 1973'te öldü. Mezarı Karacaahmet'tedir (Bulut, 1993, s. 195).

1.6. Necip Fazıl Kısakürek

25 Mayıs 1905'te babası Abdülbâki Fâzıl Bey, annesi Mediha Hanım olan Necip Fazıl 25 Mayıs 1905 yılında dünyaya geldi. Asıl adı Ahmed Necip olan Necip Fazıl okuma yazmayı büyük babasından öğrendi. Önce Gedikpaşa'da bir Fransız, sonra aynı yerde bir Amerikan mektebinde, Büyükdere Emin Efendi mahalle mektebinde, Büyük Reşid Paşa Numune, Vaniköy Rehber-i İttihad mekteplerinde okuduktan sonra Heybeliada Numune Mektebi'nden mezun olarak Heybeliada Bahriye Mektebi'ne kaydoldu. Burada da beş yıl okuduktan sonra diploma alamadan ayrıldı. 1921'de İstanbul Darülfünunu Felsefe Şubesi'ne yazıldı. Bu öğrenimini de tamamlayamadan kazandığı devlet bursu ile felsefe tahsili için Paris'e gitti. Burada da eğitimi pek düzenli olmadı. Türkiye'ye dönüşünde İstanbul ve Anadolu'da bazı bankalarda memuriyet ve müfettişlik yaptı. Bir Fransız mektebinde, Ankara Devlet Konservatuvarı'nda, İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi'nde ve Robert Kolej'de çeşitli dersler okuttu. 1942'den itibaren memuriyetlerini bırakıp geçimini yazılarından ve yayıncılıktan sağlayamaya başladı. Son yıllarına kadar Büyük Doğu dergisinin ve Büyük Doğu yayınlarının sahibi ve yazarı olduğu gibi bazı günlük gazetelerde fıkra ve makaleleri de yayımlanmaktaydı. Hemen tamamı Büyük Doğu'da olmak üzere kullandığı takma adları Ne-Fe-Ka, Hi-Ab-Kö, Ha-A-Ka, Adı Değmez, Neslihan Kısakürek, Ahmed Abdülbaki, Prof. Ş.Ü., Bankacı, Be-De, Ozan, Ozanbaşı'dır. 25 Mayıs 1983'te Erenköy'deki evinde öldü. Büyük ve olaylı bir cenaze töreninin ardından Eyüp sırtlarındaki kabristana defnedildi

(Okay, 2002, s. 485).

2. Anadolu Mecmuasının İşlediği Konular

Anadolu Mecmuası'nın ele aldığı konuların başında milliyetçilik fikri gelmektedir. Mecmua yazarları ırk esasına dayanan milliyetçilik fikrini reddetmişlerdir. Onlar coğrafi esaslı bir milliyetçilik fikrini kabul ederek Türk milleti denildiği zaman Anadolu topraklarında yaşayan bütün halkı kastetmektedirler. Millet olabilmek bir coğrafyada uzun bir zaman beraber ortak bir yaşam geçirmek ve ortak bir tarihi mirasa sahip olabilmekle mümkündür. Yoksa Orta Asya'dan dağılan, farklı coğrafyalarda yaşayan ve artık ortak bir mirasa sahip olmaktan uzak sadece ırktan gelen bir ortaklığın olduğu soydaşlarımızla millet olabilmek mümkün değildir. Mecmuada özellikle Anadolu milleti tabiri vurgulanmaktadır ki içinde bulunulan zaman da zaten bunu gerektirmektedir. Osmanlı Devleti uzun süren bir savaştan mağlup bir şekilde çıkmış ve Anadolu işgal edilmeye başlanmıştır. Halkı tek bir bütün olarak örgütleyerek milli mücadeleyi başlatıp ülkeyi kurtarmak gerekmektedir. Anadolu fikri bu ortamda çıkmış ve Anadolu Mecmuası bu fikrin yayın alanında öncülüğünü yapmıştır. Milli mücadeleden sonra yeni bir inşa süreci başlamıştır ve bu inşa sürecinde artık soydan gelen bir isim altında birleşme olmamalıdır. Anadolu'lulara göre aynı kültür ve vatanda beraber yaşam sonucu oluşan bir millet algısıyla yeni bir ulus oluşturulmalıdır.

Anadolu Mecmuası'nın değindiği konulardan biri de eğitim meselesidir. Anadolu'lular eğitim meselesini en acil ve önemli sorunu olarak görüyorlardı. Anadolu halk okula gitmemiş ve eğitim alamamıştır. Bu konuda halkın eğitime gereken ehemmiyeti vermediğini düşünmek yanlış olur. Elbette ki halk çocuklarını okutmak istiyor. Ancak okullarda verilen eğitimin müfredatı şehir okullarına göre hazırlandığı için köylülerin günlük yaşamda uygulayacakları tarzda bir eğitim değildi. Halk alınan eğitimin kendilerine bir fayda vermeyeceğini düşündüğü için çocuklarını okullara göndermiyorlardı. Bu durumu Mehmed Emin Anadolu Mecmuası'nda yazmış olduğu yazısında şu şekilde ifade ediyordu: "Niçin halk eski maarif sistemine teveccühkar değildir? Bunun esbab-ı müteaddidesi var. Bir kere maarifin istihdam ettiği hocaların kendine lazım gelen malumatı veremediğine kanidir. Bunların okutup yazdırdığı çocuklar ameli hayatlarında kafi semere istihsal eyleyemiyorlar. Köylere gönderilen iki nevi hoca vardı. Bunların bir kısmı sarıklı muallimlerdir ki, çocuklara bir şey öğretmediklerini halk biliyor. Fesli hocalar ise ekseriya köylünün hayatına tamamen bigane oldukları için çocuklara lazım olan malumatı

vermiyorlar.” (Mehmet Emin, 1924, s. 51). Mecmua yazarları Anadolu’nun kalkınması için mevcut eğitim sisteminin şartlar ve ihtiyaçlar ışığında düzenlenmesi gerektiği ifade etmektedirler. Bu konuda yeri ve zamanı geldiğinde hükümetle müzakereler bile yapılmıştır.

Anadolu Mecmuası’nda yazıların bir kısmının konusunu felsefî konular teşkil etmektedir. Ancak felsefî konulara değinilirken herhangi bir akımın benimsenip onun savunucusu olma yoluna gidilmemiştir. Pragmatizmle ilgili bir takım değerlendirmeler yapılmıştır. Mecmuada felsefe ile ilgili olarak bir tanesini Mehmed Emin’in ikisini Reşat Şemsettin’in yazdığı üç adet yazı yayınlanmıştır.

Anadolu Mecmuası’nın ele aldığı konulardan en önemlisi bilinmesini, tanıtılmasını kendisine amaç edindiği ve başlangıcı Türlerin Anadolu’ya gelişini kabul ettikleri Anadolu tarihidir.

Tarih ile ilgili yazılan makalelerden olan Mükrimin Halil’in Milli Tarihimizin İsmi adlı yazısında milli tarihimizi tek bir isimle anmak yerine ona hanedan isimleri vererek parçalara bölmesinden yakınmaktadır. Bu hanedan isimleriyle anılan devletler sırasıyla birbirlerinin yerine kuruluyorlar. Aslında değişen bir şey yok millet aynı millet sadece devletin adı değişiyor. Milliyetçilik hareketinden sonrada Türk ismi verilmiştir. İsim ne kadar değişirse değişsin millet aynı millet. Bütün bunlardan sonra ismin Anadolu Türkleri Tarihi veya Anadolu tarihi olması gerektiğini ifade ediyor. Milli tarihimiz olarak Türklerin Anadolu’ya giriş tarihinden itibaren başlatmış olduğu Anadolu Tarihi’ni kabul ediyor. Aslında bu görüş mecmuada hâkim olan görüş. Mehmed Halit de aynı bu görüş gibi Anadolu Tarihi’ni ikiye ayırıyor. İlk Çağlardan Türklerin Anadolu’ya gelişine kadar olan dönemi Anadolu’nun eski tarihi, Türklerin Anadolu’ya hâkim olduktan günümüze kadar olan devreyi Anadolu yeni tarihi olarak adlandırıyor. Türklerden önce Anadolu perişan bir halde ve milletlerin gelip geçtiği bir yerdir derken, Türklerle birlikte Anadolu ihya olmuş ve bir vatan haline geldiğini ifade ediyor.

Anadolu Mecmuası’nda az bir yer olsa da ele alınan diğer bir konu kadın konusudur. Anadolu kadını Türk kadınlarının temsilcisi olarak gösterilerek bu konuda da yine Anadolu vurgusu yapılmaktadır. Mecmuada çok yer verilmesine de Anadolu kadını İstanbul kadınına karşı adeta yüceltiliyor. Her türlü yükün Anadolu kadınının sırtında olduğu anlatılırken Anadolu erkeğinin o kadar yükün altına girmediğinden bahsediyor. Hatta İstanbul kadını ile

Anadolu erkeği bir tutuluyor.

Anadolu Mecmuası Anadoluçuluk fikrini başka bir konu olan coğrafi konuda da işlemeye devam ediyor. Coğrafi olarak tanıtılan Anadolu'nun ikliminden, toprakların verimli olmasını Muş ovası örneğinden ve maden bakımından da Anadolu'nun zengin olduğundan bahsediliyor.

Bu konuların yanında amacına hizmet edecek tarzda Anadolu'nun musiki ve mimarisinden de mecmuada kısaca bahsediliyor.

3. Anadolu Mecmuasından Örnek Makale İncelemeleri

Anadolu Mecmuasının ilk sayısında müzahabe bölümünde yer alan Mükrimin Halil tarafından yazılmış “Milli Tarihimizin İsmi” adlı makaleyi ele alarak bu bölüme başlıyoruz. Yazar bu makalede milli tarihimizin ismi ne olmalıdır sorusuna cevap aramaktadır. Bu konuda o ana kadar tarihimizle ilgili kullanılan Selçuklu Tarihi, Osmanlı Tarihi ve Türk tarihi gibi soy ve sülaleden gelen isimleri kabul etmediğini, milli tarihimizin şümüllü olmayan bu isimlerle anılmasının yerinde olmadığını ifade ediyor. Böyle bir durumda devleti idare eden hanedanlar değiştikçe devletin baştan aşağı bütün kademelerindeki isimlerin değiştiğini ifade ediyor.

Milli tarihimizden hanedan isimleriyle bahsetmenin bazı sakıncaları olacağını dile getiriyor. En başta bu isimlerin kuşatıcı olmadığını dile getiriyor. Selçuklu Türkleri dediğimizde neyi kastediyoruz. Eğer böyle kabul edersek ondan önce orada yaşayanlar için ne diyeceğiz. Ondan sonra gelen Osman oğulları için ne söyleyeceğiz. Aynı şekilde Osmanlı Türklerinden maksat nedir. Anadolu Türklerinin fethetmiş olduğu topraklar uzun zaman bu coğrafyada varlığını devam ettiren Osmanlı devleti adıyla anılmıştır. Okullarda verilen eğitimde milli tarih anlatılırken Osman Gaziyle başlatılmış, öncesini bahsederlerken milli tarihimiz değilmiş gibi bahsetmişler. Mesela Osmanlı ile Karamanlı arasındaki ilişkiler den bahsederken padişahı bizim padişah Karamanlıları sanki düşmanmış gibi bahsediyorlar.

Milli tarihimizden Türk tarihi diye bahsetsek bunun da çok geniş bir ifade olduğunu dile getiriyor. Orta Asya'dan çıkmış ve dünyanın değişik yerlerine dağılmış bütün Türkleri kapsayan bir ifade olur ki onlar artık farklı coğrafyalarda farklı devletler kurmuşlardır, diye ifade ediyor.

Türk cemaat ve cemiyetlerinin hanedan ve sülale isimleriyle bir isim altında

toplamak bütünlüğü ifade etmediği milli tarihimiz için bu ifadelerin kullanılmaması gerektiğini belirtiyor. Bunun yerine Anadolu Türkleri Tarihi hata Anadolu Tarihi kullanılmasını daha doğru olduğunu söylüyor. Böyle olursa bunun içine Anadolu'ya göç eden ilk zamanki Türkler de girer, Selçuklu, Osmanlı ve Anadolu'da bir dönem yer almış Anadolu beylikleri de girer. Böyle olduğunda da değişik isimlerle ifade etmiş olduğumuz milli tarihimiz için diğer tabirlerin zamanla unutulup zihinlerden gideceği belirtiliyor.

Necip Asım tarafından ikinci sayıda kaleme alınan “harflerimiz” adlı makale de ilginç ve bence gayet dikkat çekici ele alacağımız başka bir makaledir. Yazar bu makalede her inkılâp hareketinin sonunda yapılacağı hakkında söylentiler çıkan harf inkılâbıyla ilgili görüşlerini dile getiriyor. Yıl henüz 1924. Şuan kullandığımız alfabeyi bırakıp yerine Latin harflerini getirmenin doğru olmadığını söylüyor. Böyle bir mevzunun olur olmaz herkesin konuşmasının doğru olmadığını meselenin bu konudaki uzmanlara bırakılmasını gerektiğini belirtiyor. Daha sonra yazısına dünya üzerinde kullanılan alfabelerin nasıl oluşturulduğu hakkında bilgiler verip, aslında bütün alfabelerin tek bir kaynaktan ortaya çıktığını belirterek yazısına devam ediyor.

Yazısının sonuna doğru asıl mevzuya dönüş yaparak alfabemizin tamamen değiştirilmesine gerek olmadığını sadece bir takım tadilatlar yapılarak mevzunun halledileceğini beyan ediyor ve yazısına “Harflerin menşei ve tekâmülü hakkında malumatı olmayanlardır ki bu gün Latin harflerinin kabulüne taraftarlık ediyorlar. Garplılaşmak yenileşmek; milletimizden; milli ananelerimizden tecerrüt etmek demek değildir. Üzerimizdeki şark libasını değiştirir ve garplılaşmaya çalışırken beniyemizin müteessir olamamasına dikkat etmek borcumuzdur.” (Necip Asım, 1924, s. 66).

Ele alacağımız diğer bir konu Haydar Necip'in üçüncü sayıda çıkmış olan “Anadolu Kadını” başlıklı yazısıdır. “Türk vatanından yalnız İstanbul'u gören zan ederler ki İstanbul kadını vatan annelerinin timsalidir; İstanbul kadını zaferi kazanan genç askeri yetiştiren, onun terbiyesini veren kadındır. Bu fikir yanlıştır.” (Haydar Necip, 1924, s. 117). Bu şekil de yazısına başlayan yazar Türk kadınının karakterini tanımak için Anadolu kadınına bakmanın gerektiğinin ifade ediyor. Anadolu kadını gösteriştikten uzak olarak mütevazı, gelenek ve göreneklerine bağlı, sadakatli, ahlaklı, zeki ve metanetlidir. Anadolu kadını son derece çalışkan ve azimlidir. Hayatın bütün zorluklarına karşı dik duruşunu bozmaz ve hiç bir şeyden korkmaz. Sadece evladının Balkanlarda, Yemen'de, Arnavutluk dağlarında savaşırken heder olduğunu düşünmek Anadolu kadınının ümidini kıran bir durum olduğunu

ifade ediyor.

Son olarak da Anadolu kadının sahip olduğu bu özelliklerin Avrupa'nın bugün kadını getirmek olduğu nokta olduğunu söylüyor.

Son olarak ele alacağımız yazı ayın izleri bölümünden olacak. Mecmuada sadece fikir yazıları değil ayın izleri dediğimiz bölüm o ay içinde vuku bulmuş önemli hadiseden de bahsediliyor. Yedinci sayıda ele alınmış Haydar Necip tarafından yazılmış olan “Erzurum Felaketi” başlıklı yazı 1924 yılında yaşanmış olan depremden bahsediyor. Yalnız yazıyı baştan sona teşbihlerle süslemiş. Depremden direk olarak bahsettiği “şimdi bastığın toprağı da sallayan” ifadesinden başka hiç bahsetmiyor. Günümüzde merak edip de bu makaleyi okuyan birisi bu depremden haberdar değilse bu ifadeyi de gözden kaçırarak olsa olayın ne olduğunu anlayamayacak. “Tamam, ortada kötü bir durum var ama ne oldu.” acaba diye merak edecek. Nitekim ben acaba ne oldu diye yazıyı sonuna kadar dikkatlice okudum. Bu yönüyle yazı okuyucuya kendisini dikkatlice okutuyor.

Sonuç

Cumhuriyetin ilanından kısa bir süre sonra yayın hayatına başlayan Anadolu Mecmuası, Turancılık, İslamcılık ve Osmanlıcılık fikir akımlarına karşı ortaya çıkmış olan Anadoluçuluk fikrinin savunucusu olmuştur. Mecmua yayınlamış olduğu yazılarla akıllardaki milliyetçilik anlayışını değiştirerek yeni bir çığır açmıştır.

Genel olarak vurgu yaptığı nokta Anadolu coğrafyasında yaşamış olan Türklerin ortak bir tarihini yazmanın gerektiğini ifade etmiştir. Özellikle Mükrimin Halil yazmış olduğu yazılarda Anadolu Tarihi veya Anadolu Türk Tarihi vurgusu yaparak Osmanlı Tarihi ve Selçuklu Tarihi gibi soydan gelen milli tarihimizi parçalara bölen tarih anlayışından uzak durmamız gerektiğini vurgulamıştır.

Anadolu mecmuası Anadoluçuluk fikrinin siyasi bir harekete dönüşmeye başlamasını üzerine bir yıl gibi kısa bir süre sonunda dağılmıştır. Ancak bir yıl gibi kısa bir süre içinde epey etkili olarak pek çok kişiyi etkilemiştir. Mecmua kapandıktan sonra pek çok

mecmuada Anadoluçuluk fikri yer bulmuştur.

Kaynaklar:

1. Alver, K. (2001), Anadoluçuluk ve Hilmi Ziya Ülken, *AKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, C:3, S:1, Haziran 2, Afyon.
2. Başar, F. (2013), Yinanç Mükramin Halil, *TDVİA*, C: 43, İstanbul.
3. Mehmet Halit, (1925), Hasbihal, *Anadolu Mecmuası*, S: 12.
4. Bulut, H. H. (1993), Çamlıbel Faruk Nafiz, *TDVİA*, C: 8, İstanbul.
5. Haydar Necip, (1924), Türk Kadını, *Anadolu Mecmuası*, S: 3.
6. Mehmed Emin, (1924), Anadolu'da Maarif Nasıl Taammüm Edilebilir?, *Anadolu Mecmuası*, S: 2.
7. Necip Asım, (1924), Harflerimiz, *Anadolu Mecmuası*, S: 2.
8. Okay, M. O. (2002), Kısakürek Necip Fazıl, *TDVİA*, C: 25, İstanbul.
9. Önür, H. (2017), Türk Sosyolojisinde Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu, *SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Aralık, S: 42, Isparta.
10. Sanay, E. (2012), Ülken Hilmi Ziya, *TDVİA*, C: 42, İstanbul.
11. Tonga, N. (2011), Anadolu Mecmuası (1924-1925) ve Anadoluçuluk Fikri Üzerine Bir İnceleme, *Türk Yurdu*, C:31, S: 285.
12. Uçman, A. (1991), Anadolu Mecmuası, *TDVİA*, C: 3, İstanbul.
13. Uçman, A. (1992), Bayrı Mehmet Halit, *TDVİA*, C: 5, İstanbul.